

סקירת ספרות - דוגמה 2

(עיקר הבעיה: משרד הביטחון מגביל את ההקצאות של בני נוער לשנת שירות לכמות מצומצמת של תקנים, הכמות קטנה ובנוסף אינה מחולקת באופן שוויוני; לנשים יש הקצאות רבות יותר מלגברים)

שנת שירות היא שנה שבה צעירים מתנדבים בקהילה לפני גיוסם לצה"ל¹. ההתנדבות בשנה זו מטעם במסגרות שונות, כמו פנימיות, כפרי נוער, תנועות נוער, קיבוצים ובתי ספר שדה. המתנדבים משמשים מדריכים וכוח עזר חינוכי בסניפי תנועות הנוער, במועדוניות, בבתי התמחוי, בבתי ספר, בקיבוצים, בשכונות מצוקה ואף בחו"ל (מטעם הסוכנות היהודית). באמצעות שנה זו יוצאים הנערות והנערים בוגרי התיכון למסגרות שונות, שעיקרן - הדרכה למידה, שירות וערבות הדדית בחברה ועיסוק ערכי במגוון תחומים - פעילויות אלו במסגרות מאפשרות לבוגרי התיכון התנסות במסגרות של הדרכה, הובלה חברתית ואף פיקוד, וזאת בעידודו של משרד החינוך ובהיתר מטעם משרד הביטחון.^{2 3}

שנת השירות נעשית לפני הגיוס לצה"ל ואינה מחליפה אותו - בניגוד לשירות הלאומי-אזרחי שהוא תחליף לגיוס ופועל מתוקף חוק שירות לאומי-אזרחי (התשע"ד-2014).⁴

בארץ ישנם מספר גדול מאוד של צעירים שמתנדבים לשנת שירות: בשנים 2006-2007 היו כ-1,600 מתנדבי שנת שירות בכל רחבי הארץ, כלומר מתנדבים לשנת שירות אחרי סיום לימודיהם בתיכון. הם דוחים את שירותם הצבאי בשנה ויוצאים למשימות שונות, למשל הדרכת נוער בתנועות נוער או בפנימיות; טיפול חינוכי וחברתי בילדים ונוער ביישובי ספר, בעירות פיתוח וביישובים הנתונים במצוקה כלכלית, חברתית או תרבותית, ובמעמד סוציו-אקונומי נמוך; הדרכה וחינוך לידיעת הארץ והכרתה, וכן עבודה התנדבותית במסגרת גרעינים המיועדים לחזק קיבוץ, מושב או עיירת פיתוח הנמצאים בפריפריה. הצעירים שעושים שנת שירות מקבלים דחייה מהשירות הצבאי הסדיר.⁵ הם עושים את שנת השירות הזאת במקומות המצוינים להם ולאחר מכן מתגייסים לצה"ל. מדובר בקבוצת אנשים צעירים שמחליטים לתת שנה אחת מזמנם למטרות לאומיות בכל רחבי הארץ, מתוך זיקה לאומית לארץ, למדינה, לחברה ולתרבות. חלק גדול מהם גם מגיע בהמשך לתפקידי פיקוד איכותיים בצבא, ולמשל - 20% ממסיימי קורס טיס הם בוגרי שנת שירות.⁶

¹ "מכינה קדם צבאית ושנת שירות - כל זכות." 1 Sep. 2015 <http://www.kolzhut.org.il/he/%D7%9E%D7%9B%D7%99%D7%A0%D7%94_%D7%A7%D7%93%D7%9D_%D7%A6%D7%91%D7%90%D7%99%D7%AA_%D7%95%D7%A9%D7%A0%D7%AA_%D7%A9%D7%99%D7%A8%D7%95%D7%AA>

² "שנת שירות - משרד החינוך." 1. 2014. <<http://edu.gov.il/owlHeb/AfterTichon/military-and-national-service/military-service/Pages/year-of-service.aspx>>

³ ynet "כיבו שרפות בשנת שירות - דעות." 10 Feb. 2013. <<http://www.ynet.co.il/articles/0,7340,L-3985862,00.html>>

⁴ "חוק שירות לאומי-אזרחי, התשע"ד-2014 - נוסח לפרסום ברשומות." 1 Sep. 2015. <http://www.knesset.gov.il/privatelaw/data/19/3/787_3_2.rtf>

⁵ מתוך ישיבה 316 של הכנסת ה-18, דיון בנושא תיקון 27 לחוק פיצויי פיטורין, על ידי נחמן ישי.

⁶ "חדשות - צבא וביטחון nrg - 20% ממסיימי קורס הטיס הם בוגרי." 1 Sep. 2015. <<http://www.nrg.co.il/online/1/ART2/193/146.html>>

רוב הצעירים בוחרים לעשות שנת שירות מתוך מסגרת של תנועת נוער (הגדולות שבהן הן התנועה הקיבוצית המאוחדת ותנועת הצופים). תנועת נוער היא ארגון לחינוך לא פורמלי שיש לו אידאולוגיה ועקרונות אליהם הוא מחנך וחבריו ("חניכים") באים אליו מתוך בחירה מבין שלל חוגים הקיימים בשנים אלו.

תנועות הנוער פועלות כסניפים ברחבי הארץ, הם לוקחים יוזמות ולעיתים לוקחים צעדים פוליטיים בבחירות שלהם, תנועות הנוער שמות דגש על בעיות במדינה שנוגעות בחיי היומיום של הנוער בתנועות.⁷ תנועות נוער רבות שמות דגש על מה שנקרא "תהליך הגשמה" או "דרך המשך", כלומר המשך הפעילות ההתנדבותית במסגרת שנות שירות, הגשמת היעדים והמטרות והפיכתם להישגים בפועל במסגרות השונות.

הבעיה האזרחית בה אנו עוסקים מתחילה בהגבלת מספר היוצאים לשנות שירות. משרד הביטחון מגביל את מספר בוגרי התיכון שיכולים לדחות את שירותם בשנה כדי להתנדב לשנת שירות, בגלל שהוא זקוק לצעירים הללו בתוך המסגרת הצבאית.⁸ בכל שנה כמות המכסות קטנה יותר ויותר.

מתוך אלפי בני נוער שרוצים להתנדב במסגרות דוחות גיוס, בשביל לתרום את השנה הזו לתעסוקה חברתית, במכינות הקדם צבאיות בעמותות ההתנדבות למינהם ועוד - קיים מספר מוגבל של מכסות שמשרד הביטחון מעניק לאותם מתנדבים. בשל כך, נמנעת מצעירים רבים האפשרות לצאת לשנת שירות או מכינה, והדבר מגיע לאלפי מבקשים בשנה שבקשתם נדחת.⁹

בנוסף, קיים הבדל במכסות בין בנים לבין בנות, במכתב שקיבלו בנים בכיתה יב' המעוניינים לצאת לשנת שירות בתנועת הצופים, נכתב: "לא כל מי שמבקש לצאת לשנת שירות יוכל לעשות זאת, חלק בעקבות חוסר התאמה למסגרת שנת השירות וחלק גדול בעקבות הגבלת המכסות הניתנות על ידי משרד הביטחון – מכסות אלה נפרדות לבנים ולבנות ומקטינות בצורה משמעותית את מספר הבנים שיוכלו לצאת לשנת שירות בכלל תנועות הנוער ובתוכן תנועת הצופים. המשמעות עבור חלקכם היא שאף על פי שרבים מכם כן נמצאו מתאימים, לא נוכל לאפשר לכם לעשות שנת שירות" (המכתב מצורף לעבודה בנספח).

מכאן ניתן להבין שמשמעות הגבלת היציאה לשנת שירות היא פגיעה בחירות של אזרחי המדינה: חופש הבחירה נפגע מפני שצעירים רבים שבחרו לצאת לשנת שירות לא יכולים לעשות זאת; וכן פגיעה בזכות לשוויון במובנה הפורמלי, המחייבת מתן יחס שווה לכלל בני האדם, וכאן אנו רואים שגברים ונשים מקבלים יחס שונה, אולם לא בשל הבדל בכישורים או במצב שלהם אלא בשל צרכי המערכת. משרד הביטחון מסביר שעל הכף עומד האינטרס הציבורי של הגנת המדינה באמצעות חובת הגיוס לצה"ל (אשר נועדה להגן על הזכות לחיים ולביטחון של אזרחי המדינה), אך קיימת כאן התנגשות בין זכויות ואינטרסים. מפני שהיוצאים לשנת שירות אינם פטורים או משתמטים משירותם הצבאי, אלא רק דוחים אותו בשנה, ההתנגשות אף מתעצמת.

⁷ "תנועות הנוער בישראל". 2010. 7 Feb. 2013

<<http://www.knesset.gov.il/mmm/data/pdf/m02545.pdf>>

⁸ "מכינות במבחן - מערכות". 2011. 1 <<http://maarachot.idf.il/PDF/FILES/7/112907.pdf>> Sep. 2015

⁹ "צה"ל הקפיא את מכסת היוצאים לשנת שירות - מדיני-ביטחוני - הארץ". 10 Feb. 2013

<<http://www.haaretz.co.il/news/politics/1.1230381>>

לסיכום, הראינו שקיימת בישראל בעיה כפולה בתחום ההתנדבות ליציאה לשנת שירות: ראשית, למרות ששנה זו תורמת מאוד לקהילה, לחברה ולמתנדב עצמו, הרי שעצם הגבלת המכסות פוגעת בתרומה משמעותית זו. בנוסף, ההגבלה יוצרת אפליה פסולה בין בנים לבנות, דבר שאין לו מקום בחברה מתוקנת ושוויונית. ייתכן שהדבר נובע מכך שאין כיום חוק ברור בנושא, למרות שכבר נעשו נסיונות לחוקק חוקים שיסדירו את מעמד המתנדבים לשנות שירות¹⁰. בהמשך המטלה נבדוק האם הבעיה עליה הצבענו אכן מטרידה ורלוונטית, וכיצד ניתן לפתור אותה.

¹⁰ "הצעת חוק שנת שירות, התשע"ד-2014." 2014. 1 Sep. 2015
<<https://www.knesset.gov.il/privatelaw/data/19/2727.rtf>>